

Uddrag af tidligere anbragtes konklusioner fra

TABUKA bogen – Tidligere anbragtes bud på kvalitet i anbringelsen af børn og unge

Bogen blev udgivet i 2005 – TABUKA mener at der stadig skal
lyttes til og arbejdes på TABUKAs konklusioner

Indhold

Del 1. Barnets strategier og livet før anbringelsen

Familien og barnet inden anbringelsen _____ s. 2

Barnets reaktioner og strategier _____ s. 2

Del 2. At blive set hørt og få hjælp

At se børnene, lytte til dem og tage ansvar for dem _____ s. 4

At informere børn og inddrage dem i beslutningerne _____ s. 5

Et menneskeligt møde – ønsker til de professionelle _____ s. 7

Barnets støtteperson _____ s. 8

Sagsbehandlingen og "kommunefolkene" og aktindsigt _____ s. 8

Støtte mens barnet er hjemme _____ s. 9

Del 3. At være anbragt

Brud, diskontinuitet og oplevelsen af at være anbragt _____ s. 10

Anbringelsessituationen _____ s. 12

Under anbringelsen _____ s. 12

Dårlig behandling og overgreb. Tilsyn med anbragte børn _____ s. 15

Forholdet til forældre og søskende under anbringelsen _____ s. 17

Skolegang _____ s. 18

Fritidsaktiviteter _____ s. 20

Del 4. Efter anbringelsen

Tiden som voksen efter anbringelsen _____ s. 20

Red. af TABUKA bogen, Henrik Egelund Nielsen i samarbejde med TABUKAs styregruppe: Alma Ankerbo, Naja Ericson, Stefan Jul Gunnensen, Christina Jensen, Layla Fatima Arbadji Lavrsen, Bente Nielsen og Pernille Romer Rosberg.

Del 1. Barnets strategier og livet før anbringelsen

Familien og barnet inden anbringelsen

- Det er klart, at børnene har levet under dårlige vilkår. Ofte helt uacceptable vilkår, som de har levet med længe. Belastningerne har været mangesidede og sammensatte og kan kun forstås sådan. Det giver begrænset forståelse at konstatere, at forældrene fx er alkoholikere - man må forstå den samlede oplevelse af misbrug, fattigdom, dårlig bolig, manglende omsorg samt isolation og stemping, hvis man skal begribe barnets situation.
- Børnene har haft et stærkt behov for, at der kom hjælp til dem og deres familier, men det offentlige har ofte været fraværende. Mange af børnene burde have været hjulpet tidligere og mere konsekvent, end det er sket.
- Det er umuligt ud fra beretningerne at vurdere, om nogle kunne være hjulpet i familien. Men det er uomtvisteligt, at de fleste skulle anbringes, og at det i en række tilfælde skulle være sket tidligere, end det faktisk skete.
- Oplevelsen af at være anderledes og stemplet fylder meget. Omgivelsernes reaktion har været en stor, selvstændig belastning, ikke mindst de andre børns reaktion. Det er derfor af stor betydning, at de professionelle hjælper børnene ved at ændre det kompleks af udstødthed og stemping, så de kan blive integreret i børnegruppen.
- Børnene har været meget alene om det, de har oplevet. Følelsen af skyld, angst, isolation og ensomhed har været stærk og har været et selvstændigt problem. For nogle fylder det stadig langt op i voksenalderen. Det må de professionelle tale med børnene om, de må ikke gå alene med de følelser, problemerne i deres familie udløser.
- Udtalelserne om forældrene er trods deres svigt oftest nuancerede. Forældrenes store følelsesmæssige betydning understreges – forældrene er for de fleste meget vigtige, og systemet skal behandle dem sådan. Enkelte nævner dog, at de ikke holder af deres forældre, mens en del peger på, at forældrene nok har gjort deres bedste, selvom det altså langt fra har været nok.

Barnets reaktioner og strategier

- For nogle har barndommen i høj grad været uden en personlig styrke, de kunne mobilisere i hverdagen. De pågældende oplevede, at det drejede sig om overlevelse. Nogle af reaktionerne på anbringelsen er også svære at se som styrke. De kan være destruktive eller uhensigtsmæssige,

som for eksempel vold mod dyr eller flugt ind i en drømmeverden.

- Men mange fortæller, at de tænkte og reflekterede, og at de besluttede eller handlede for at ændre deres forhold. Nogle taler endog om en strategi, og at det fik vigtige og langvarige konsekvenser. Beretningerne i TABUKA-materialet giver således et tydeligt billede af, at børnene i de fleste tilfælde ikke har været passive. De har været aktive mennesker, der har forholdt sig til deres meget belastede liv! I nogle tilfælde med stor styrke og konsekvens.
- Både beslutninger og handlinger har ofte været usynlige for omverdenen. De er foregået i børnenes indre verden, og de har oftest været alene med dem.
- Flere af børnenes reaktioner forekommer uhensigtsmæssige, set i en større sammenhæng. Trods og hårdhed er for eksempel både en styrke og et potentielt problem. Nogle af disse uhensigtsmæssige elementer kan udspringe af, at børnene har været alene om overvejelser og handlinger.
- Det er centralt for de professionelle at forstå, at børnene reflekterer og handler i eget liv. Og man kan hjælpe dem afgørende, hvis man bringer sig i stand til at se, hvordan det udmønter sig, og støtter dem i at realisere deres drømme. De voksne må skabe mulighed for, at børnene kan åbne sig, så de ikke er alene med så afgørende processer, men kan få omsorg, samspil og støtte fra voksne. De voksne må se den styrke, de konstruktive strategier, børnene kan mobilisere – og støtte dem. Og de må hjælpe børnene til at forstå og bearbejde de uhensigtsmæssige eller destruktive elementer i deres reaktioner.
- Mange nævner voksne, der har været særligt vigtige, og man får det indtryk, at det er de relationer, der omfatter egentlig kærlighed, der fremdrages. Det er tankevækkende, at forældre og bedsteforældre fylder så meget i denne sammenhæng, trods manglerne i forældreskabet. Nogle nævner dog også, at de har haft vigtige relationer til professionelle. De professionelle må støtte børnenes kontakt til deres særligt vigtige voksne. De må finde frem til, hvem de er, de må forstå og respektere betydningen af dem - både de levende og døde - og de må hjælpe børnene med at gøre relationen til dem konstruktiv og produktiv.
- Den vigtige relation skabes altså ofte af forældre- og bedsteforældreskab. Ser man på de andre voksne, så betyder det noget, om kemien passer, om der er en 'gnist'. Men mange fortæller om relationer, der groede frem af en god fælles historie og et bevidst arbejde fra de voksne. Hvor de voksne (satte sig i stand til at) kunne lide barnet, behandlede det godt, støttede det relevant, skabte gode fælles oplevelser med det, var stabile og sikre i en længere periode osv. Det er med

andre ord muligt at skabe en særligt vigtig voksen.

- Flere fortæller, at de har lagt strategier over for andre børn – klovne, skaffede sig position ved kriminalitet osv. Det er ofte reaktioner på mobning, stemping og isolation. De situationer må de voksne (i høj grad lærerne) være med til at ændre. De har ansvaret for, at det ikke skal være nødvendigt for et barn at slide med en urimelig rolle, fordi det er marginaliseret og stemplet.
- Man kan sige det samme om børnenes strategier over for voksne. Der fortælles i høj grad om ydre tilpasning og om at føje sig. Igen er det de voksnes ansvar, at det ikke skal være nødvendigt.
- Børnenes reaktioner og handlinger for at ændre dårlige forhold drejer sig både om tiden før og under anbringelsen. Også tiden under anbringelsen har været så belastende, at den i nogle tilfælde har krævet et survivor-instinkt eller har skabt tomhed, flugt, udadrettede reaktioner mod andre børn osv.! Det er en meget alvorlig konstatering.

Del 2. At blive set hørt og få hjælp

At se børnene, lytte til dem og tage ansvar for dem

- Alt for mange har oplevet, at deres alvorlige problemer blev overset af de voksne. Det er primært de professionelle, der nævnes. De voksnes manglende opmærksomhed drejer sig både om problemer i børnenes hjem og under anbringelsen. Anbringelsen løser ikke problemet med voksne, der vender ryggen til eller ikke opfatter børnenes problemer.
- Mange professionelle nævnes, men der er flest henvisninger til skolen og lærerne. Mens børnene bor hjemme, kan skolen være deres primære kontakt til voksne, der kunne reagere, så skolen er vigtig. Nogle af de situationer, der nævnes, er så alvorlige og iøjnefaldende, at det er umuligt at tro, at det er uvidenhed eller blindhed, der gør, at lærerne har ignoreret dem. Man får det indtryk, at nogle har haft en alt for begrænset forståelse af deres opgave over for børnene eller en uacceptabel ligegyldighed over for blandt andet mobning.
- Flere fortæller også, at indsatsen er forsvundet i et dårligt samarbejde mellem daginstitution, socialforvaltning og politi. Også i situationer, som ikke burde kunne ignoreres. Det peger på svigt i socialforvaltningen, og det suppleres af, at nogle fortæller om hjemgivelse til fortsatte overgreb eller svigt, uden at socialforvaltningen reagerede.
- Ser man på de forklaringer, der gives på de voksnes svigt, så toner der billeder frem af berøringsangst, ansvarsforflygtigelse og manglende mod eller vilje. Der nævnes også manglende

viden og evner, men det er det andet, der dominerer. Vurderingerne af, om de voksne kunne opfatte problemerne, er nuancerede. Nogle mener, at det var svært eller umuligt, men andre fortæller, at det absolut var muligt. De voksne skulle måske gøre sig umage, men så var det muligt. Konklusionen må være, at de professionelle skal være i stand til at opfatte, hvad der foregår. Intet tyder på, at det ikke skulle være muligt for en kvalificeret professionel.

- Der stilles mange forslag til, hvad der skal gøres for at ændre forholdene. Praktiske forslag om postkasse, børnetelefon, pjecer, høringsregler mv. Og så det afgørende: At de voksne dropper berøringsangsten, retter deres "særlige følehorn" ind på børnene og tager ansvar for det, de ser. Tager ansvar ved at skabe kontakt til barnet og ved at handle i forståelse med det. Der fremhæves særlige menneskelige egenskaber i den forbindelse - en menneskelig tilstedeværelse og åbenhed. En ordentlig faglighed må indebære, at man lærer sig og sætter sig i stand til denne tilstedeværelse, når man arbejder med udsatte børn. Lærer sig at aktivere følehornene.
- Fortrolighed og tillid understreges stærkt i denne forbindelse. Mange fortæller, at professionelle har spoleret eller vanskeliggjort fortroligheden. Men det er deres ansvar at skabe den. Det kræver vilje, tid, åbenhed og især ansvarlighed. De professionelle har i den forbindelse ansvaret for i dialog med barnet at finde løsninger på de eventuelle dilemmaer, der kan opstå mellem fortrolighed og pligten til at underrette myndighederne.
- På baggrund af kapitel 1, 2 og 3 må man erkende, at nogle af børnenes alvorlige problemer forøges eller måske endda opstår, fordi omverdenen lader dem gå alene med det, de udsættes for. Børnenes ensomhed med så alvorlige problemer er indlysende skadeligt. De professionelle har et særligt ansvar for at åbne for disse forhold og for at tale med børnene om dem. Det er centralt for at forebygge, at problemerne forværres og får endnu mere alvorlige konsekvenser.

At informere børn og inddrage dem i beslutningerne

- Manglende opmærksomhed om børnenes problemer øger i sig selv deres problemer. Tilsvarende kan man sige, at anbringelsessystemets manglende information og inddragelse af børnene øger deres problemer. Det gør det uforståeligt for dem, hvad der foregår, og de får ikke selv en konstruktiv rolle. Det kan fortsætte den hemmelighedsfulde og forløjede verden, de levede i hjemme.
- Dialogen med børnene har flere formål: At give dem informationer, der er helt afgørende for dem; at få kendskab til deres viden og perspektiv; at give dem omsorg og hjælpe dem med det,

de slås med af bekymringer, savn, sorg, skyld osv.; at høre deres ønsker og inddrage det i overvejelserne om, hvad der skal ske. Det er de professionelle, der har ansvaret for dialogen, og de må respektere barnets ønsker om tillid og fortrolighed.

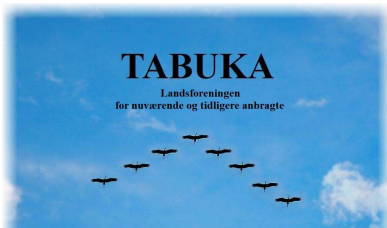
- Der er et entydigt krav om, at børn får langt bedre information, og at der tales mere med dem. Åbent, ærligt, nænsomt og omsorgsfuldt om alle relevante spørgsmål. Det understreges, at børnene kan tåle at få sat ord på de problemer, de lever med. Og de har brug for det, fordi de ellers er henvist til at danne deres egne forestillinger og forståelser.
- Holdningen til, om man skulle have indflydelse på selve beslutningen om anbringelse eller om ophør eller flytning er nuanceret. Skal man forsøge en samlet konklusion, så må den være, at dialogen med børnene skal være grundig, og at der må bruges tid på at nå den rigtige beslutning. Men de voksne har en afgørende rolle, og i mange tilfælde må de træffe beslutningen - men efter at have inddraget børnene.
- Går man fra den 'store' beslutning om anbringelse til de mange 'mindre' beslutninger, så er der meget større enighed. Så ligner udtalelserne en ønskeseddel over forhold, som anbragte børn bør have indflydelse på. Man skal have indflydelse på valget af anbringelsessted - i det mindste mulighed for at se flere steder og mulighed for at lære dem at kende. Større indflydelse på kontakt til forældre og søskende og kontrol over informationen til skolekammerater og andre børn om sin situation, fordi det er et meget sårbart forhold.
- Ønskerne om indflydelse på døgninstitutionerne kan umiddelbart forekomme beskedne. Men ser man dem samlet, så vil de indebære grundlæggende ændringer i institutionernes liv: Viden om det, der skrives; indflydelse på, hvem der er ens kontaktpædagog; ret til at fastholde kontakten med en vigtig pædagog efter, at man har forladt institutionen; indflydelse på institutionens indretning og på vagtplaner, mad, udflugter osv. Imødekommes det, så ville børnene måske kunne få noget af den kontinuitet, der efterlyses så stærkt. Pædagogerne skal så i højere grad følge barnet og ikke være bundet til murstenene.
- Indflydelse er ikke det helt rigtige ord i plejefamilier. Man ønsker indflydelse på hverdagen, men det fremhæves mere, at man vil være en del af en familie. Men der peges på indflydelse på hvem, der skal være tilsynsførende - blandt andet på grund af dårlige erfaringer med tilsynsførende, man ikke havde tillid til.
- Kravene om information og inddragelse er ikke i modstrid med, at de voksne skal leve op til deres rolle som voksne. Børnene skal både informeres, høres og inddrages og beskyttes og have lov at

være børn, der er afhængige af omsorgsfulde voksne. Det er de komplekse krav, de professionelle skal kunne leve op til.

Et menneskeligt møde – ønsker til de professionelle

- Ønsket til de professionelle er at møde en voksen, som vil én på et menneskeligt plan, føler noget for én, involverer sig og gør det, der skal til, for at skabe det menneskelige møde, der i bedste fald kan blive til en relation. Ord som kærlighed, følelser, involvering, relation og at vælge med hjertet er tilbagevendende.
- Man kan diskutere begrebet kærlighed. Mange har ønsket en tæt, følelsesmæssig relation. Andre peger på, at de har ønsket voksne, der bekymrede sig om dem og gav dem omsorg og tryghed. Ønsket om kærlighed kan derfor afspejle mangesidede behov – følelser, relation, omsorg, tryghed, sikkerhed osv. Disse behov må systemet i dialog med det enkelte barn finde ud af at imødekomme. Så er det ikke så væsentligt, hvordan man tolker og anvender begrebet kærlighed.
- Det fremhæves som centralt, at der er relationer mellem barnet og en eller flere professionelle. Konklusionen er, at professionelle ikke skal undlade at skabe relationer, fordi de skal afslutte dem igen en dag. Relationer skader aldrig, de kan give børn styrke til at klare livet som anbragt. Der omtales først og fremmest relationer i langvarige forhold, men kortvarige relationer nævnes også.
- Nogle har oplevet, at relationen har haft et privat element, og at de voksne har sat sig ud over begrænsningerne i arbejdstid og arbejdsregler. Det omtales som vigtigt og positivt, og det er et tilbagevendende ønske, at de professionelle skal være fleksible, styret af børnenes behov og ikke af lønarbejdets regler eller kulturer.
- Det er nødvendigt at respektere, hvis der efter anbringelsen fortsat er en relation mellem tidligere anbragte og professionelle. Sådanne relationer er muligvis lidt tabu blandt de professionelle, men børnene oplever dem som frugtbare, også selvom der måske ikke er en særlig tæt kontakt. De professionelle skal erkende, at en fortsat relation efter anbringelsen kan være en del af det at arbejde med mennesker, og at det er positivt for de tidligere anbragte. Derfor bør de professionelle være med til at fastholde sådanne relationer, i nogle tilfælde ved at være udfarende i kontakten. Det er ikke nok at sige: 'Du kan jo bare ringe'.
- Ønsket om et menneskeligt møde er ikke en afstandtagen fra professionalisme og faglig kompetence. Deltagerne efterlyser i mange sammenhænge, at de professionelle havde en særlig

viden, var i stand til at nå børnene og skabe fortrolighed, forstod og kunne rumme deres problemer, kunne arbejde konstruktivt med dem, kunne sikre et konfliktfrit forhold til forældrene osv. Det forudsætter solide faglige kompetencer. Uden dem ville de professionelle ikke kunne leve op til de ønsker, der rettes til dem.

Barnets støtteperson

- Kravet om en barnets støtteperson er formuleret utvetydigt: Det er det, vi havde brug for. Det er det krav, der fylder mest i TABUKA-materialet. Man kan se det som en spejling af systemets mangler, og i spejlbilledet ser man et system, der rummer megen diskontinuitet, som kan efterlade barnet ensomt, uden essentielle voksenkontakter og fortrolighed, og uden information og mulighed for at få indflydelse på sit eget liv. De mange forestillinger om, hvad barnets støtteperson skal sikre, kan ses som en konklusion på kritikken i denne bogs øvrige kapitler.
- Hvad er ønskerne til barnets støtteperson? Kort fortalt et fast, sikkert voksenpunkt i et usammenhængende og ustabil system. En voksen, der er der på barnets præmisser, og som kan give mangesidet hjælp. Det skal også være den voksne, man kan fortælle om problemer i forbindelse med anbringelsen, så støttepersonen er også tænkt som en styrkelse af tilsynet. Man ønsker endvidere en allieret i mødet med systemet, men uden at budskabet er konfrontation: Der efterspørges en allieret, der kan være formidler og koordinator. Ikke en kampfælle i en konflikt.
- Der må umiddelbart tages initiativ til forsøg med barnets støtteperson. Man må finde former, der kan imødekomme kravene, så støttepersonen kan blive en fast del af det, der tilbydes børn og unge, som det offentlige tager sig af.
- De få eksempler, der nævnes på en god støtteperson, viser, at det kan lade sig gøre at imødekomme kravene indenfor det eksisterende systems rammer. Det indlysende spørgsmål er så, hvorfor det ikke realiseres langt oftere, så det ikke er en forbløffende undtagelse, men en almindelig faglig norm? Spørgsmålet viser, at systemet må blive langt bedre til i daglig praksis at imødekomme de behov, der fremstår så klart i kravet om en barnets støtteperson.

Sagsbehandlingen og "kommunefolkene" og aktindsigt

- Deltagerne skelner kun i begrænset omfang mellem de personer, der kommer fra socialforvaltningen og familieplejeforeningerne. De flyder sammen som "kommunefolk". Det

efterlader indtrykket af, at der er gjort alt for lidt for at forklare, hvem de pågældende var og hvilken funktion, de havde, så det har været endnu sværere for barnet at overskue anbringelsen. Kommunen må sikre, at barnet ved, hvem der er hvem i forbindelse med anbringelsen.

- Der fortælles om alt for mange dårlige erfaringer med sagsbehandlere. Især om alt for mange skift. Børnene har ikke kunnet nå at kende dem, og samarbejdet har været uden tillid og fortrolighed. Det er særlig kritisabelt, fordi der samtidig er billeder af gode forløb, hvor sagsbehandlere har haft stor betydning for børnene. De sagsbehandlere har *både* rådgivet og hjulpet barnet og administreret anbringelsen *og* mødt det på en menneskeligt givende måde. De har engageret sig i barnet og har stabilt over lang tid etableret en form for relation til det.
- Man kan spørge, hvorfor barnet ikke har indflydelse på, hvem der skal være sagsbehandler, og på hvor tit vedkommende skiftes ud. Nogle vil svare, at det er 'logisk': Systemet vil ikke kunne imødekomme det. Det indlysende modspørgsmål er, om det er barnets eller systemets logik, der skal styre? Fortællingerne viser, at systemet må blive langt bedre til at gøre barnets behov for relation, stabilitet og menneskelighed styrende også for tilrettelæggelsen af forvaltningsarbejdet.
- En praksis med store kvalitetsforskelle gør det endnu mere nødvendigt, at børnene informeres om deres rettigheder. Det må være kommunens ansvar at gøre det både mundtligt og skriftligt.
- Journalen betyder meget - men ingen har vidst, hvad der stod i den. Sagsbehandleren må påtage sig at forklare børnene, hvad der står om dem i papirerne. De, der har lyst, skal have hjælp til at læse deres journal. Det vil også understrege, at formuleringerne skal være omhyggelige og respektere barnet og familien, så man undgår, at nogle læser deres journal og bliver chokerede eller kede af det, de ser.
- Mange tidligere anbragte får behov for at se deres sag som voksne, men det kan være svært eller umuligt at få den. Der må fastlægges procedurer, som sikrer, at journaler gemmes, så tidligere anbragte ikke mister muligheden for at læse den vigtige kilde til deres historie, som sagsakterne er. Og der må etableres regionale centre, hvor man kan få hjælp til at opspore sine sagsakter og til at bearbejde indholdet terapeutisk.

Støtte mens barnet er hjemme

- Der er forskellige vurderinger af, om man kan undgå anbringelse ved at støtte i hjemmet. Men bag nuancerne er der enighed om flere forhold. Det ligger i alle udtalelser, at der er tilfælde, hvor anbringelse under ingen omstændigheder kan undgås. Der er også enighed om, at der er forskel

på familierne og deres muligheder. Dermed kommer en dybtgående undersøgelse af familierne til at stå helt centralt. Der er enighed om, at støtte i hjemmet ikke må udskyde nødvendige anbringelser. Og så er der enighed om, at hvis barnet skal blive i familien, så skal både familien og barnet have en omfattende støtte. Til dels *permanent* - "hjælp hele vejen igennem".

- Flere understreger, at forældrene ikke skal have mange chancer. Forsøg på at forbedre forholdene i familien må ikke fortsætte endeløst. Nogle mener, at forældrene kun skal have én chance, og der tales om en kontrakt med forældrene, der kan forpligte dem til hurtige ændringer.
- En af støttemulighederne er at give børn, hvis forældre i perioder ikke kan tage sig af dem, et fleksibelt "andet hjem", hvor de kan være indimellem. Om dagen eller på døgnbasis efter behov. Det "andet hjem" skal samarbejde med forældrene og have ansvaret for barnet og hele tiden have kontakt med det.
- Sommerkoloni for børn fra belastede hjem og anbragte børn er en anden mulighed. Det kan skabe åndehuller og give børnene gode oplevelser sammen med voksne og give dem mulighed for at møde andre børn i samme situation, så de kan slippe for den stemping og udelukkelse, de ofte møder i hverdagen.

Del 3. At være anbragt

Brud, diskontinuitet og oplevelsen af at være anbragt

- Det anbragte barns liv rummer både socialforvaltningen, skolen og anbringelsesstedet - de instanser, der styrer og fylder dets liv. Det fremgår af udtalelserne, at det fremstod som et system, der besluttede, foranstaltede, skiftede personale osv. på en måde, som systemet måske selv har oplevet som logisk og velbegrundet, men som børnene ofte har oplevet som voldsom, kaotisk og afbrydende. Man får indtryk af et for børnene ofte usammenhængende og diskontinuert system, der uden at informere og inddrage dem ordentligt har foretaget afgørende skift i deres liv. Ydermere virker det som et system, der ikke har en sikker tradition for at hjælpe børnene, når de udsættes for de mange skift. Det virker som om netop information, omsorg og støtte ved skift er nogle af systemets svage sider. Det er på den baggrund ikke overraskende, at der tales om at føle sig som en brik i et spil eller som en ting. Heller ikke, at mange fortæller om chok og sorg over de brud, de har oplevet i anbringelsessystemet. Det er paradoksalt at måtte konstatere, for det var blandt andet ustabilitet og uforudsigelighed, der gav anledning til at fjerne

børnene fra hjemmet.

- Det kan måske opfattes som logisk, når vi har at gøre med et stort, bureaukratisk system, hvis vilkår er sektorgrænser, forskellige faglige systemer, tværfaglige samarbejdsproblemer og politisk styring. Men ikke desto mindre er det afgørende at ændre det. Man må erkende, at brud og diskontinuitet er et problem i anbringelsessystemet, og så må man sætte ind med en bred vifte af ændringer. Man må sikre, at det, der sker, er forståeligt for børnene, og man må lytte og tage hensyn til, hvad de siger om deres ønsker og behov. Man må skabe et system med bedre samarbejde mellem enkeltdele. De professionelle må være mere stabile, så børnene har bedre mulighed for at etablere relationer til dem. Man må tilstræbe færre brud overalt i systemet, og der må skabes en fleksibilitet ud fra barnets behov, så dets behov for kontinuitet kan blive styrende. De uundgåelige brud skal ske så skånsomt som muligt: Man må tale med børnene om dem; gennemtænke alle procedurer for introduktion, overlap osv.; sikre god afsked og modtagelse; samt at barnet får omsorg, når det udsættes for brud. Kontinuitet indebærer også en ubrudt, fleksibel og langvarig støtte efter anbringelsen. Endelig må man tage skridt til at indføre Barnets støtteperson, som foreslået i kapitel 6.
- Det er særlig alvorligt, at anbringelsessystemet i nogle tilfælde har været med til at bryde relevante bånd til børnenes forældre, søskende og andre slægtninge. Det er alvorligt i nuet, når barnet savner dem, og på langt sigt, fordi det ofte er de personer, børnene er afhængige af som netværk i resten af deres liv. Systemet må finde former, der gør det muligt at bevare enhver forbindelse med de familiemedlemmer, der kan blive positive for barnet.
- Det er vigtigt at forstå, hvor meget stemping, udstødelse og mobning betyder i forbindelse med anbringelsen. Man må forstå hvor udsat, barnet kan blive. Alle led i systemet må aktivt modvirke denne stemping og udstødelse. De voksne må blandt andet tage ansvar for at hjælpe barnet i forhold til andre børn, ikke mindst i skolen. Det er afgørende for anbragte børn.
- Det er indlysende, at forbedringer forudsætter, at der er ressourcer til det. Man kan for eksempel ikke tale med børnene, hvis ikke der er tid og rum til det. Men en del af ændringerne handler primært om ændrede holdninger og om mere samarbejdende og fleksible systemer. Der er derfor både brug for ressourcer og for dybtgående holdningsdiskussioner og omstilling af systemer og rutiner.

Anbringelsessituationen

- Der er mange eksempler på, at anbringelsessituationen har været pludselig og uden bare nødtørftig information og forberedelse, men enkelte fortæller om anbringelsessituationer, hvor de har følt sig godt informeret, forberedt og inddraget. Det viser, at det ikke er umuligt at gennemføre anbringelsen på en måde, der er mindre belastende - og det sætter de mange dårlige forløb i et endnu grellere lys.
- Det er de professionelle, der har svigtet. Man kan ikke gå ud fra, at forældre, der er i krise og oplever, at de er kommet til kort, formår at informere børnene. De professionelle må systematisk og med respekt for både forældre og barn sikre et forløb, der gør anbringelsessituationen mindst muligt belastende og skadende.
- De forbedringer, der er opridset i kommentarerne til foregående kapitel, er en del af svaret. Man kan føje til, at anbringelsen, når der ikke er et akut behov, må gives bedre tid og have et helt andet forløb. Barnet må informeres, forberedes, aflægge besøg på relevante anbringelsessteder og få tid til at finde sig til rette på det valgte sted. Det er tydeligt, hvor vigtig skolens afsked og modtagelse er, så forløbet dér må også være forberedt ved en anbringelse. I hele processen må man tale med barnet om dets oplevelser og ønsker, og barnets udtalelser må have vægt i alle beslutningerne undervejs.
- Der er eksempler på en god modtagelse på institutioner - og eksempler på rent ud sagt elendige. Igen er der alt for stor forskel på gode og dårlige forløb. Der er klare, positive tilbagemeldinger fra dem, der har oplevet gode modtagelser - og beretninger om ensomhed og angst fra dem, der oplevede de dårlige. Der er mange konstruktive forslag til, hvordan man kan forbedre afsked og modtagelse både i skoler og på institutioner. Det skal understreges, at hele systemet må forpligtes til at forbedre anbringelsessituationen - socialforvaltningen, skolen og anbringelsesstedet. Netop i den situation må systemet arbejde tæt sammen, fordi barnet netop da vil blive udsat for store belastninger, hvis det ikke får omhyggelig og sammenhængende hjælp i alle led.

Under anbringelsen

- Forskellen mellem gode og dårlige anbringelser i TABUKA-materialet er alt for stor. Det er i sig selv et stort problem, at systemet har tilbudt børnene så forskellige muligheder, at det bliver "held eller uheld, ...hvor man havner henne." Institutionerne omtales med mindre forskelle end

plejefamilierne. Der er ikke de meget dårlige historier - men måske heller ikke de virkeligt gode. Spændvidden er størst i udtalelserne om familiepleje. De bedste plejefamilier har været rigtigt gode: Børnene er faldet til og har oplevet at være en del af en familie og har profiteret meget af det. Men plejefamilierne har også rummet anbringelser, hvor børnene ikke har trivedes. Eller i værste fald er blevet udsat for overgreb.

- Det understreger, at de dårligste anbringelser har været alt for dårlige. De dårligste eksempler må slet ikke være der. Det er uacceptabelt, hvis anbragte børn kan blive udsat for sådanne forhold.
- En lille gruppe har oplevet anbringelsesforløb, der klart har været bedre end flertallets. De må betegnes som meget vellykkede. Problemet er, at det er relativt få, og at de skiller sig ud fra de øvrige. Sat på spidsen må man sige, at de ikke burde være særlige og få. De burde være normen. Ser vi på disse forløb, så er det iøjnefaldende, at stort set alt har fungeret godt og sammenhængende - sagsbehandleren, plejefamilien/institutionen, skolen, forældrekontakten osv. Det understreger, at en god anbringelse stiller store krav til mange led og til, at de arbejder sammen. De gode forløb kommer dermed til at kaste et skarpt lys på systemets problem med manglende kontinuitet og samarbejde, som blev fremdraget i kapitel 10. De viser, hvor meget der kan nås, når systemet fungerer i alle led og yder en sammenhængende indsats.
- Relationerne til de professionelle er et centralt tema i omtalen af anbringelsen. Der er krav om kærlighed, hjertevarme, knus og kram – og om at blive optaget fuldt ud i plejefamilien. Der er meget kritik af både institutionerne og plejefamilierne, fordi de i mange situationer ikke har gjort det muligt at skabe de relationer, der har været så ønskede.
- Kritikken mod institutionerne går blandt andet på vagtskemaet og den professionelle distance. Pædagogerne skal droppe distancen og gå nogle skridt længere for at skabe en god kontakt til barnet og imødekomme dets behov. Børnene skal også være med til at bestemme institutionernes hverdag, som det er ridset op i kapitel 4.
- Det er tydeligt, at en god kontaktpædagog kan være en vigtig person, der både kan hjælpe barnet og skabe kontinuitet og relationer. Derfor forekommer det urimeligt, at børnene ofte skal afbryde et velfungerende forhold til en kontaktpædagog på grund af flytning, udskiftning af pædagoger eller andre brud. Man bør i stedet spørge børnene, hvordan de vil have det – og så prøve at indrette strukturerne, så man kan imødekomme det. Så barnet kan være med til at vælge kontaktpædagogen, og så en pædagog kan fastholde kontakt til et barn, selvom barnet eller pædagogen flytter.

- Udtalelserne om familieplejen handler om at være en del af en familie og om barnets håb om en dybere tilknytning. Om kærlighed og fuld accept i familien – også af ens historie og slægtsbånd. Udsagnene er nuancerede og komplekse, måske som et udtryk for særlige forventninger til plejefamilien. Udtalelserne afdækker samtidig åbenbare kvalitetsproblemer i en del tilfælde. Det gælder plejeforældrenes forudsætninger; deres behandling af børnene; deres børnesyn; deres forhold til barnets familie; og det gælder den støtte og det tilsyn, plejefamilierne har fået. Der er behov for forbedringer, som kommunerne må tage ansvaret for. Men kvalitetsproblemerne rejser også spørgsmålet, om det er sværere at lave god familiepleje, end man ofte forestiller sig. Om det er for vanskeligt at få den komplekse konstruktion, der skal rumme kærlighed til barnet; familieliv; familiens egne børn og store krav til professionelle og personlige kompetencer, til at fungere?
- Det giver anledning til at overveje, om der er behov for en mere grundlæggende holdningsafklaring i familieplejen. For at sikre, at plejeforældrene tager barnet helt ind i familien – med respekt for dets situation, forældre og historie; for at sikre, at krav om ferie og aflastning ikke ødelægger barnets oplevelse af fællesskab og at høre til; og for at sikre, at kontakten til barnet fastholdes, efter at det er rejst. Fem af de seks eksempler, der kan betegnes som særligt gode, er i familiepleje. Ser man nærmere på dem, så ser det ud til, at en af de vigtige grunde til, at de er gået så godt, er, at plejeforældrene har sat sig ud over en snæver professionalisme og har taget børnene ind og skabt dybe, familiære relationer, som stadig består, efter at anbringelsen er slut. I nogle tilfælde mange år efter.
- Der er af mange grunde et indlysende behov for flere steder som De 4 Årstider. De kan skabe netværk for børn i familiepleje, formidle ved konflikter og problemer, skabe kontinuitet osv. Og så kan de være med til at løse plejeforældres eventuelle ferie- og aflastningsproblemer, når de laver weekendture og feriekolonier for børnene. Dermed kan netværk som De 4 Årstider være med til at løse nogle af de problemer, der er knyttet til en stadigt mere professionel familiepleje.
- Forældres hjemtagelse af anbragte børn fremstilles ofte som årsagen til 'svingdørsbørn'. Hvis man ser på TABUKA-materialet, så ser det ud som om, det egentlige problem er kommunernes hjemgivelser - ikke forældrenes hjemtagelser. Hjemgivelserne har ofte været hovedløse, og de er sket til familier, der ikke har forandret sig, og som ikke har fået støtte fra kommunen. Derfor må der stilles krav om en bred støtte fra det offentlige, hvis børn og unge skal hjemgives, og om gennemtænkte og forpligtende udslusnings- og overgangsordninger. Og der må stilles krav om en

form for fortrydelsesret for unge, der har ønsket at afprøve en hjemgivelse, men som opdager, at det ikke kunne holde.

Dårlig behandling og overgreb. Tilsyn med anbragte børn

- Beretningerne i TABUKA bogen om overgreb og meget dårlig behandling skildrer forhold, som normalt er usynlige eller tabu. De giver os dermed viden om nogle dybt angribelige forhold, som man er nødt til at se i øjnene i forbindelse med anbringelse af børn. Vi kan umuligt sige noget om omfanget i dag. Men det, vi kan se, er tilstrækkeligt til, at vi må gå ud fra, at der også i dag foregår ting, der under ingen omstændigheder må foregå.
- Flere af de forhold, der fortælles om, har de pågældende ikke omtalt før. Der har blandt deltagerne været en relativt stor åbenhed om overgreb inden anbringelsen, men ikke om overgreb under. De pågældende har derfor gået i mange år alene med deres oplevelser uden at få mulighed for at bearbejde dem åbent. Man kan se tavsheden som et udtryk for, at netop disse overgreb er særlig tabubelagte. Det gør det særlig svært at tale om dem, og tilsynsførende mv. skal dermed være endnu mere opmærksomme og omhyggelige i deres kontakt til børnene. Det er vigtigt at bryde det tabu, der er om mulige overgreb under anbringelsen. Man kan hverken forebygge eller hjælpe dem, der udsættes for det, hvis barnet og den voksne ikke kan berøre spørgsmålet i deres dialog om, hvordan barnet har det.
- Nogle af de alvorlige beretninger ovenfor drejer sig om seksuelle overgreb fra plejefamiliens egne sønner mod anbragte piger. Pigerne stod meget yderligt i plejefamilier, som ikke accepterede dem og tog dem ind. De var utrygge og havde ingen fortrolighed til plejeforældrene. De stod lavest i familiens hierarki, tydeligt under familiens egne børn og med stor magtfuldhed mellem børnene. Pigerne var udsatte/mobbete i skolen, og endelig var tilsynet ikke-eksisterende eller for dårligt, uden kontakt og fortrolighed med barnet. I den situation brugte drengene i familien pigerne i deres tidlige seksuelle afprøvning – uanset om pigerne ønskede det. Magtfuldheden blev skærpet yderligere af selve overgrebene, og de fortsatte længe. Nogle af disse mekanismer kan genfindes i de øvrige beretninger også – marginal placering, ingen fortrolige, stor magtfuldhed. Det understreger, at alle professionelle må være særligt opmærksomme på anbragte børn, der lever under sådanne forhold. Det er de situationer, der åbner for overgreb.
- Overgreb må forhindres først og fremmest ved at forebygge, at de opstår. Myndigheder og andre aktører må for det første erkende, at problemet eksisterer, og at det må sættes på dagsordenen.

Det tabu, der måtte være omkring emnet, må brydes, så man åbent kan erkende, at der er en risiko, man må forholde sig til. Der må skabes rammer for en bred faglig debat og uddannelse af de professionelle og især af plejefamilierne, så de bliver bevidste om risikoen og er rustede til at handle i forhold til den, hvis der er tegn på det.

- Samtalen med anbragte børn er afgørende også i denne sammenhæng. Systemet må tage ansvaret for at etablere den fortrolighed mellem det anbragte barn og mindst én professionel, der kan gøre det muligt for barnet at tale om, hvad det oplever, og hvordan dets liv er. Det er systemets ansvar, uanset hvor vanskeligt det kan være at etablere en sådan fortrolighed. Anbragte børn er alt for udsatte til at være uden mulighed for fortrolighed med ansvarlige voksne.
- En forbedring af tilsynet er helt centralt. Beretningerne viser, at det har været alt for fraværende. De tilsynsførende har ofte haft en uklar rolle, og de har været alt for dårlige til at få kontakt med børnene og tale ordentligt med dem om deres situation. Tilsynet må være regelmæssigt, mindst hvert kvartal, så der kan holdes en stabil kontakt til barnet. Og barnet skal altid kunne nå den tilsynsførende telefonisk – og føle sig tryk ved at gøre det. Børnene skal i praksis være i centrum for den tilsynsførende. Eventuelle opgaver med supervision eller støtte til plejeforældre må ikke skabe problemer for kontakten til barnet. Hvis der er risiko for det, så må supervision og støtte ydes af andre end de tilsynsførende.
- Børnene må informeres om deres rettigheder. Både skriftligt og i den daglige dialog med de professionelle. Det skal ske i en form og et sprog, børnene kan forstå.
- Hvis sagsbehandleren eller kuratoren ikke kan udfylde opgaven med at være en stabil, gennemgående og troværdig fortrolig for børnene, så må det sikres på anden vis. Det er oplagt at gøre det ved at indføre barnets støtteperson, som det foreslås i kapitel 6.
- De, der har været udsat for urimelig behandling eller overgreb under anbringelsen, må have psykologhjælp eller anden støtte ud fra den enkeltes valg. Muligheden må ikke være tidsbegrænset, fordi det ofte først er muligt at bearbejde sådanne overgreb lang tid efter, at de er sket.
- Myndighederne må gennemføre undersøgelser, der kan afdække, hvordan forholdene er i dag, både med hensyn til omfanget og karakteren af dårlig behandling og overgreb. Vi skal have et sikkert overblik over, hvor problemerne er. Uden det kan man hverken forebygge eller tage sig ordentligt af dem, der har været udsat for overgreb.

- Voldtægt i ungdomsårene og de første voksenår er et emne, som projektgruppen også er blevet præsenteret for i uformelle sammenhænge. Vi ved ikke, hvor omfattende problemet er, men man kan ud fra det oplyste få det indtryk, at det ikke er ubetydeligt. Af tidsmæssige årsager har vi ikke taget det op, selvom det er vigtigt at afdække og gøre noget ved det i en samlet indsats for at mindske overgreb mod børn og unge, der er eller har været anbragt. Enkelte kvinder har fortalt, at de er blevet voldtaget i deres ungdomsår og første voksenår, fordi de på grund af deres opvækst ikke har haft mulighed for at passe på sig selv. Især fordi tidligere overgreb har stillet dem svagt i forhold til overgrebsmænd. Forholdene vedrørende den form for overgreb bør undersøges forskningsmæssigt, og de bør ses som en del af det samlede problemkompleks i forbindelse med anbragte børn. Muligheden for sådanne overgreb må indtænkes i forbindelse med støtte til unge kvinder, der skal bo for sig selv efter en anbringelse. Støtten må lægges til rette, så de får hjælp til at beskytte sig mod seksuelle overgreb. Man må blandt andet søge at sikre de unge kvinder velfungerende netværk, som kan mindske deres udsathed og isolation. Det understreger betydningen af netværk som De 4 Årstider. Der er endvidere behov for psykologstøtte til unge kvinder, der har været udsat for voldtægt. Det må indgå som en del af den støtte, der kan ydes tidligere anbragte. Også denne hjælp må gives på et tidspunkt, hvor det for den enkelte er muligt at erkende forholdet og handle i forhold til det.

Forholdet til forældre og søskende under anbringelsen

- Flere havde inden anbringelsen ansvar for søskende og forældre, og bekymringen for dem har ofte været en stor belastning. Flere har oplevet, at der ikke var nogen, der tog ansvar for dem, når man blev anbragt. Flere fortæller, at det offentlige overså deres søskendes problemer ved anbringelsen, og nogle blev efterladt i elendige vilkår uden opmærksomhed og hjælp. Det har i nogle tilfælde ødelagt relationen mellem børnene. Det understreger, at der skal være sikkerhed for, at det offentlige rent faktisk tager ansvaret for det, der sker hjemme, når et barn anbringes.
- Forholdet til søskende fremhæves som meget betydningsfuldt og ofte også meget tæt. Det gælder ikke mindst for søskende, der har taget sig af hinanden, fordi forældrene ikke har magtet det. Søskende kan være en vigtig ressource i barndommen, og de kan senere være en vigtig, livslang relation. Måske den eneste, en tidligere anbragt har. Alligevel er mange søskende blevet skilt ved anbringelsen. Anbefalingerne peger på, at børn, der skal anbringes, bør anbringes sammen. Anbringelsesstederne må så hjælpe med de problemer og konflikter, der måtte være

mellem børnene. Mange fortæller også, at deres kontakt til søskende har været alt for svag, når de er blevet anbragt hver for sig. Problemet forstærkes at, at ingen fortæller, at de har fået hjælp med bruddet. Det er uacceptabelt. De voksne må støtte børnene, og kontakten mellem dem må være så god, at de i praksis kan bevare deres søskendskab.

- Bruddet med forældrene ved anbringelsen opleves ofte voldsomt, og konsekvenserne har for flere været en svagere eller afbrudt relation med forældrene. Børnenes netværk i nuet og senere står derfor på spil. Det offentlige må tage ansvar for, at børnene får den bedst mulige kontakt med deres forældre.
- Accept af barnets baggrund er en forudsætning for accept af barnet og for, at det kan trives og udvikle sig. Alligevel er der mange eksempler på, at især plejeforældre ikke har vist en sådan accept, og der er eksempler på egentlige konflikter, som er meget belastende for børnene. Af dem, der udtaler sig om forholdet mellem forældre og plejefamilie, er der kun én, der fortæller om en faktisk accept i hverdagen. Det understreges derfor, at plejeforældre og forældre skal have hjælp fra myndighederne for at få deres indbyrdes forhold til at fungere. De kan ikke klare det selv.
- Nogle har ønsket kontakt og samvær med forældrene afbrudt eller begrænset, og enkelte har selv gennemført det. Men andre siger, at omfanget var for begrænset og mulighederne for små. Der peges også på, at formen har været for stiv med for stram styring fra kommunen eller anbringelsesstedet. Den faktiske kontakt har ofte været begrænset, og den forekommer i en række tilfælde skadet af den stramme styring og især af den manglende accept af forældrene. Der er derfor bred enighed om, at anbragte børn skal bestemme mere om kontakten, og at den i højere grad skal foregå på deres præmisser.
- Også i tilfælde, hvor forholdet mellem barnet og forældrene har været vanskeligt, og hvor barnet måske ikke har haft lyst til at se forældrene, har der været behov for, at kommunen og anbringelsesstedet arbejdede på at forbedre forholdet. Flere understreger, at enhver forbedring af et dårligt forhold er en hjælp for barnet, også selvom kontakten aldrig vil kunne blive rigtig god.

Skolegang

- Skolen har betydet meget for deltagerne i TABUKA - positivt og negativt.
- Ser man på udtalelserne som helhed, så er der - også her - alt for stor forskel på det gode og det

- ikke gode. Og der er mange historier fra skalaens yderpunkter. Skolen har for nogle været et vigtigt og godt bekendtskab. En arena, hvor de har kunnet få succes - måske et af de få steder eller det eneste. Det viser, at skolen rummer et vigtigt potentiale for anbragte børn. Omvendt har skolen været en selvstændig belastning for nogle, og den har øget deres problemer væsentligt. Det har gjort det endnu sværere for dem at få udbytte af undervisningen og at få en uddannelse.
- Det understreger, at skolen må tage ansvar for at støtte anbragte børn, så de ikke får flere, men færre problemer. Skolens indsats må være en integreret del af en sammenhængende indsats over for anbragte børn. Skolen må blive langt bedre til at realisere det vigtige potentiale, den har i forhold til anbragte børn.
 - Skolen må se børnenes problemer og reagere på dem. Skolen må mindske antallet af brud - der må være færre skoleskift i anbragte børns liv. Og de brud, der ikke kan undgås, må gennemføres med ordentlige afskedsforløb og en gennemtænkt modtagelse og indsats for at integrere børnene i den nye klasse. Skolen må også blive langt bedre til at tale med børnene. Giv dem den information, de har brug for, og inddrage dem relevant i beslutninger om deres liv. Og så må skolen give særlig støtte til anbragte børn. Men diskret, i dialog med barnet og i en form, der ikke stempler dem.
 - Skolen må tilegne sig læren af de gode forløb. Der har været stabile lærere, som lagde særligt mærke til og tog sig af børnene og skabte mulighed for en form for relation. Relationen beskrives ikke som noget, der har krævet meget af lærerne - og heller ikke som et problem for barnet, når den af naturlige grunde blev afbrudt - men den har betydet meget. I de gode forløb er der også blevet sat ind overfor mobning. Indlæringsmæssigt har børnene kunnet mærke, at de kunne følge med, og flere fortæller, at de så har grebet succesen og for alvor har taget ved. Endelig har anbringelsesstedets opbakning været vigtig. Sikker hjælp fra plejeforældre og pædagoger har været en vigtig del af støtten til skolegangen.
 - Forholdet til andre børn har meget stor betydning. Der tegner sig et billede af børn, der er voldsomt optaget af forholdet til de andre børn, fordi det rummer en stor risiko for stemping, udstødning og mobning. De voksnes hjælp i forhold til børnegruppen er derfor af stor betydning. Især de voksnes information til de andre børn. Den er følsom og vanskelig, og den kan let medføre stemping. Al information og støtte skal derfor ske i forståelse med barnet, afpasset efter situationen og barnets ønsker og formåen.
 - Forholdet til andre børn handler i høj grad om mobning. Mange har oplevet alvorlig mobning. De

flESTE fortæller, at de har måttet kæmpe med det alene, men nogle fortæller, at lærere har stoppet mobning, når de har set det. Det ser ud fra beretningerne ikke ud til at have været svært. Det understreger, at lærerne har ansvaret for at gribe ind og forhindre mobning. Det må ved lov fastlægges, at der skal være en bevidst mobbepolitik på skolerne, så skolerne er pålagt at forhindre det. Mobning eksisterer – som én nævner - fordi det er tilladt.

- Forældrenes forhold til skolen fremstår kompliceret og til dels konfliktfyldt. Men nogle nævner, at forholdet har rummet et potentiale for børnene. En forudsætning for, at forældrene kan få en bedre kontakt til skolen, er dog, at de får hjælp og støtte til det. Og især at de ikke bliver nedvurderet og stemplet. Det skal skolen være i stand til at yde. Man må ikke glemme, at børnene i nogle tilfælde kommer hjem igen, og at forældrene derfor skal have kendskab til deres børns skolegang.

Fritidsaktiviteter

- Beretningerne om fritidsaktiviteterne er meget entydige, og det er iøjnefaldende, hvor mange positive konsekvenser, de tilskrives. Stemplingen af børnene slår ikke igennem, så de kan møde andre børn mere på lige fod og udfolde sig uden at være hæmmet af at føle sig anderledes og i værste fald udelukket. Nogle af dem, der fortæller om gode fritidsoplevelser - og om flotte præstationer - har ikke haft andre arenaer at lykkes på. Fritidsaktiviteten omtales også som et "fristed" eller en "helle" i forhold til et anbringelsessted, man ikke trivedes på.
- Derfor skal man i dialog med anbragte børn sikre, at de får støtte til at deltage i fritidsaktiviteter i den udstrækning, de har lyst. Anbringelsesstederne må have tid og økonomi til at gøre det. Det er også indlysende, at udsatte børn, der lever i hjem, som ikke kan støtte dem i at deltage i fritidsaktiviteter, skal have hjælp til at deltage. Økonomisk støtte og hjælp til at komme i gang og til at holde fast i aktiviteterne, når det er nødvendigt.

Del 4. Efter anbringelsen

Tiden som voksen efter anbringelsen

- Man kan ikke forstå tidligere anbragtes situation som voksne ud fra enkle begreber som 'mønsterbryder' eller ud fra simple forestillinger om at 'klare sig' eller 'ikke at klare sig'. Man må se den enkeltes liv i sin helhed. Med problemer, ressourcer, udvikling og muligheder – og med

den enkeltes stadige indsats for at få tilværelsen til at fungere. Man må se den unikke helhed og proces i den enkeltes liv og droppe forestillinger om et facit, der på et tidspunkt kan reduceres til karakteren 'mønsterbryder' eller 'ikke-mønsterbryder'. Det er ikke muligt at forstå tidligere anbragtes liv på den måde. Og man kan ikke hjælpe dem med deres faktiske problemer, hvis man ikke ser deres livsproces i al sin kompleksitet.

- Mange fortæller om dårlig afrejse fra deres anbringelsessted. Nogle efter uløste konflikter. Mange fortæller også om en alt for svag og usammenhængende støtte fra plejeforældre, institutioner og fra systemet i øvrigt i de første år som voksen. Det har alt i alt medført, at der har været få eller ingen gennemgående voksne i de år i deres liv. Disse forhold må ændres. Det sociale system og de professionelle skal kunne give de unge stabilitet, kontinuitet og individuelt tilpasset støtte i de første voksenår.
- Tidligere anbragte har behov for hjælp umiddelbart ved fraflytningen – i form af udslusning og efterværn – og hjælp på meget længere sigt. Det er ikke nok at tilbyde efterværn i en kort periode.
- Hjælpen skal starte med, at anbringelsesstedet forbereder de unge til at klare sig selv. Hvis de unge er usikre og mangler viden om regninger, madlavning osv., så er det svigt fra anbringelsesstederne. Det er deres ansvar, at anbragte børn lærer hverdagens praktiske detaljer. Ikke mindst fordi de ikke har et netværk, de kan trække på.
- TABUKA-materialet rummer mange konstruktive forslag til, hvordan udslusning og efterværn kan være. Der skal som minimum være en gennemgående person i ungdomsårene og de første voksenår, som har kompetence til at give de unge en sikker støtte. Der skal også være sikker back up fra anbringelsesstederne. Der må gives tilstrækkelig økonomisk hjælp, og de unge må sikres en ordentlig bolig, så de ikke ender på gaden.
- Arbejde og uddannelse rummer tydeligvis problemer for tidligere anbragte. Det kaos, disse år kan rumme, er i sig selv belastende for uddannelse og arbejde. De personlige problemer, man bærer med sig, er det også. Og manglende viden om uddannelsessystemets muligheder gør ikke situationen bedre. Mange tidligere anbragte har derfor brug for stabil støtte i længere tid for at komme i uddannelse og arbejde. Man må finde frem til, hvad der er den enkeltes særlige problemer og muligheder, og man må acceptere, at det ofte vil kræve tid til en personlig afklaring og oprydning. Sideløbende skal der så tilbydes uddannelsesvejledning, tilpasset tidligere anbragtes særlige situation.

- Deltagerne i TABUKA har gennemgående et svagt netværk. De vigtigste dele af det er forældre, søskende og familie. Dertil kommer venner. Personer fra døgninstitutionerne er der stort set ikke. Plejefamilierne er der lidt, men de fleste ikke i et omfang der for alvor vejer noget, og relationerne kan være konfliktfulde. Det understreger, at tidligere anbragtes netværk skal styrkes mest muligt. Under anbringelsen må alle bånd til familien, der kan rumme et positivt potentiale, fastholdes og udvikles. Plejefamilierne må også i højere grad gøres til en del af det langsigtede netværk - systemet må omstilles, så det bliver muligt. Og man må under og efter anbringelsen søge at skabe andre sociale netværk, for eksempel i organisationer som De 4 Årstider og Baglandene i Danmark.
- Tidligere anbragte skal have ret til psykologhjælp på det tidspunkt, de har brug for det som voksne, når de skal rydde op i den bagage, de har med fra barndommen.

TABUKA bogen er udsolgt fra forlaget, men kan erhverves som E-bog på [Forlaget Frydenlund.dk](http://ForlagetFrydenlund.dk)